

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Масіна Людмила Олександрівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і фінансів*

Масін Віктор Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(м. Одеса, Україна)

Основою ринкової економіки є відносини власності, які в системі бухгалтерського обліку виражені категорією «власний капітал». Структура і динаміка власного капіталу є найсуттєвішим показником, що визначає фінансовий стан підприємства. Незважаючи на дослідження теми в різних її аспектах, вона досі є актуальною.

Правове регулювання обліку власного капіталу підприємства здійснюється на підставі норм Податкового, Господарського та Цивільного кодексів, Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Національних положень (стандартів) обліку, Міжнародних стандартів обліку і звітності, тощо. На рівні підприємства відображення інформації по власному капіталу в юридичному та обліковому аспектах можна побачити в статуті підприємства, наказі про облікову політику, річній фінансовій звітності й інших звітах управлінського складу підприємства.

Для економічних наук власний капітал – це фінансові ресурси, що вкладаються в частину активів, відображені в пасиві балансу підприємства. Зважаючи на економічний та правовий зміст «...власний капітал – це сума власних коштів підприємства, отримана в результаті його діяльності або від власників (учасників) у вигляді внесків, придбаних акцій, паїв тощо або залишена на підприємстві безоплатно» [1, с. 67].

Власний капітал засновників поділяється на дві частини: зареєстрований і незареєстрований. Перша – це статутний або пайовий капітал, друга – додатковий, резервний (страховий) капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Але вклади

виконують незрівнянно більше функцій і мають значно глибший зміст, аніж просте внесення додаткових коштів (майна), зокрема й таких, що залишилися у складі власного капіталу як нерозподілений прибуток.

Додатковий внесок – це частка засновника в інших формах власного капіталу підприємства – резервному (страховому) чи нерозподіленому прибутку (непокритому збитку). Такий вклад виконує лише першу функцію – інвестування. Формування статутного капіталу за рахунок вкладів засновників – обов'язковий елемент установчих документів підприємства. Сума статутного (пайового) капіталу підлягає обов'язковій реєстрації в державному реєстрі господарських одиниць [2].

В сучасному науковому світі існують дискусії щодо розуміння поняття власний капітал для використання в системі бухгалтерського обліку. Вчений Лозовицький С. П. вважає, що власний капітал в системі обліку є результатом першої частини пасивів балансу, тієї частини де балансова вартість його активів перевищує пасиви [3, с. 97].

Професор Жук В. М. зазначає, що власний капітал – це кошти добровільно надані фізичними чи юридичними особами для господарсько-фінансової діяльності підприємства [4, с. 54]. Науковці Пономаренко О. Г. та Колодяжна Р. В. трактують дане поняття, як запас підприємства, котрий підтримує накопичення фінансових ресурсів у формі готівкових коштів ті інших економічних благ [5, с. 142]. На думку доцента Кадацької А. М. «...власний капітал є джерелом фінансування підприємства внесеними його засновниками без зазначення ними строку їх повернення чи залишені ними отриманий чистий прибуток підприємства» [6, с. 154].

Визначення терміну «власний капітал», які надаються різними вченими, відрізняються не дуже суттєво. Для стейкхолдерів власний капітал є показником відповідальності і стабільності підприємства. Чим більший власний капітал і менша кредиторська заборгованість, тим кращі стосунки у підприємства з різними юридичними і фізичними особами.

Значення власного капіталу для кожного підприємства є обґрунтованим та безспірним, проте виважене його використання є обов'язковим елементом потенційного успіху підприємства.

Визначити потрібну кількість власного капіталу для ефективної діяльності підприємства в змозі лише її власники та керівники тому, що лише вони володіють усіма секретами функціонування та планами на його майбутній розвиток [7, с. 87].

В установчих документах кожного підприємства зафіксовано суму власного капіталу і ці документи в обов'язковому порядку подаються на реєстрацію до державних органів влади. При зміні розміру власного капіталу він має бути відображений по-новому в установчих документах підприємства. Але через те що даний процес є досить значним за часовим інтервалом і потребує фінансових ресурсів даною процедурою більшість українських підприємств нехтують. Такий підхід до даного питання викликає фактичну різницю між номінальною та реальною сумою власного капіталу підприємства [8, с. 165].

При наявності такої ситуації на підприємстві йому самому є не вигідним такий перебіг, адже обсяги власного капіталу є запорукою кредитоспроможності підприємства в різних ситуаціях його діяльності. Особливо це помічається при намаганні залучення інвестицій підприємством, адже проводиться аналіз його економічної ефективності та надається інвестору, а там показники юридичних документів (статуту, тощо) не співпадають із показниками облікових документів (фінансової звітності, управлінського облікового звіту, тощо) [9, с. 64].

Облік власного капіталу є питанням достатньо актуальним для життєдіяльності кожного українського підприємства, тому актуальність його висвітлення серед науковців є виправданою. Розглядаючи дане питання варто зазначити, що підходи до методологічних особливостей ведення обліку власного капіталу будуть різнитись в залежності від форми власності підприємства.

Ефективність діяльності підприємства значно залежить від розвитку та вдосконалення системи управління власним капіталом. Таким чином, підприємства повинні чітко визначати цілі, порядок та умови збільшення (зменшення) власного капіталу, порядок формування резервного капіталу, порядок формування та використання додаткового капіталу, методика здійснення реінвестицій у корпоративні права, порядок оподаткування операцій, які пов'язані із збільшенням (зменшенням) статутного капіталу тощо.

Список використаної літератури

1. Безкоровайна Л. В. Особливості обліку власного капіталу на підприємствах. *Журнал МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 4. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/200.pdf>.
2. Бобяк А. П. Власний капітал підприємства, як економічна категорія, та його облік. URL: pbo.ztu.edu.ua/article/download/43193/39979.10
3. Лозовицький С. П. Організація обліку, контролю та аналізу : навчальний посібник. Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2013. 382 с
4. Жук В. М. Стандартизація обліку капіталу в контексті інституційних змін. *Вісник Житомирського державного технічного університету*. 2013. № 2 (64). С. 52–55.
5. Пономаренко О. Г., Колодяжна Р. В. Облік власного капіталу: організація наукового дослідження. *Актуальні проблеми використання економічного потенціалу: держава, регіон, підприємство* : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2021. С. 142–145.
6. Кадацька А. М. Сутність власного капіталу підприємства. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2014. № 4 (59). С. 153–156.
7. Бедзай О. В. Трансформація фінансової звітності та її вплив на методику аналізу ліквідності балансу. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна*. 2017. Вип. 44. С. 86–89.
8. Петухова О. М., Сілакова Г. В. Аналіз власного капіталу як фактору забезпечення фінансової безпеки підприємств. *Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії* : тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ. 21–22 березня 2018 р. С. 164–167.
9. Югас Е. Ф., Олексик Е. Ф. Економічна сутність та види капіталу підприємства. *Науковий вісник ужгородського університету*. 2014. № 2 (43). С. 63–67.